

กระบวนการทำงาน

เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้สร้างนวัตกรรม
ของกลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม (why i why)

ทวิภัทร บุญทริกสวัสดิ์*

| บทนำ

ในท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาต่างๆ ของโลกสมัยใหม่ที่นำมาซึ่งความสะดวกรสบายหลายๆ อย่างที่เราได้สัมผัสกันทุกวันนี้ น่าสนใจอย่างยิ่งว่าในอีกด้านหนึ่งมนุษย์กลับยังคงต้องเผชิญกับปัญหานานัปการที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวไม่ว่าจะเป็นด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคม ความขัดแย้งทางการเมืองวัฒนธรรมหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังถูกทำลายอย่างหนักขึ้นทุกที ปัญหาเหล่านี้มีความสลับซับซ้อนเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ดังนั้นถ้าหากวิธีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เรากำลังเผชิญอยู่ยังคงย่ำอยู่กับที่ ในการทำความเข้าใจหรือในขั้นปฏิบัติ ก็คงไม่อาจที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพแท้จริงที่เรามีอยู่ ดังนั้นก็ควรที่จะต้องอาศัยหัวใจสำคัญที่จะสร้างสรรค์แนวทางการแก้ปัญหาสังคมหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนให้ดีขึ้นได้ ซึ่งก็คือการร่วมกันสร้าง “นวัตกรรมสังคม”(Social Innovation) นั่นเอง

โดยทั่วไปผู้คนมักจะนึกถึงนวัตกรรม (Innovation) ที่เป็นมิติเชิงเทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในด้านต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หรือ Smart Phone หรือในเชิงบริการธุรกิจ เช่น e-bay หรือ สายการบิน low-cost เป็นต้น ซึ่งอันที่จริงแล้วนวัตกรรมทางสังคมเองก็ได้เข้ามามีส่วนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสังคมได้ไม่ยิ่งหย่อน

ไปกว่ากันเลย

บางกรณีตัวอย่างเป็นการเข้ามาแก้ปัญหาในระดับโลก เช่น องค์กรสหประชาชาติ ที่เกิดขึ้นจากการคิดค้นหารูปแบบการดำเนินการให้เกิดสันติภาพระหว่างประเทศ หรือสารานุกรมออนไลน์วิกิพีเดีย (Wikipedia) ที่ทำให้องค์ความรู้ต่างๆ แพร่กระจายไปทั่วโลกโดยไม่ว่าใครก็สามารถเข้าถึงได้ ขณะที่บางกรณีตัวอย่างก็เกิดขึ้นมาจากการประยุกต์เรื่องใกล้ตัวให้กลายมาเป็นนวัตกรรมสังคม เช่น โครงการ “ตู้หนังสือเย็นๆ” ที่มีการรวบรวมตู้เย็นเก่าหรือที่เสียแล้วมาทำเป็นตู้หนังสือแจกจ่ายไปยังโรงเรียนขนาดเล็ก โรงงาน ชุมชนแออัด หรือวินมอเตอร์ไซด์ เพื่อให้กลายเป็นคลังความรู้ใกล้ตัวช่วยอ้อมๆ ปลุกฝังวัฒนธรรมการอ่านได้อย่างกว้างขวาง หรือจะเป็นกรณีตัวอย่างโครงการ “ธนาคารไปไม้” ที่รวบรวมใบไม้ที่ถูกแต่ละบ้านในชุมชนเผาทิ้งไปเปล่าๆก็ได้มีการริเริ่มนำไปไม่มารวบรวมเพื่อทำปุ๋ยขายแล้วนำรายได้มาเป็นงบอาหารกลางวันให้โรงเรียนในชุมชนได้โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากรัฐเลยแม้แต่บาทเดียว

นวัตกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์และกล้าที่จะลงมือทำโดยนำสิ่งดูต้อยค่าให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้อย่างไม่น่าเชื่อ สร้างการเปลี่ยนแปลงกระทบเป็นลูกโซ่และสามารถส่งผลเชิงบวกแก่สังคมได้จริง

* นักจัดการความรู้และพัฒนา กลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม (why i why)

ในปัจจุบันนวัตกรรมสังคมได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากนักปฏิบัติหรือนักวิชาการ โดยในระดับโลกมีองค์กร สถาบันการศึกษา มูลนิธิ และองค์กรไม่แสวงผลกำไร ที่ต่างก็ทำงานสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมสังคม เช่น มูลนิธิยัง (Young Foundation) ศูนย์นวัตกรรมสังคม (Center for Social Innovation) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) หรือมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (University of Oxford) เป็นต้น องค์กรต่างๆเหล่านี้ ได้มีการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าการเอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมสังคมเพราะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้สาขาต่างๆที่มีความหลากหลาย

ในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) มีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม ให้เกิดความสนใจในเรื่องนวัตกรรมสังคมโดยเน้นหนักที่ นวัตกรรมด้านสุขภาพ (Health Innovation) โครงการ นวัตกรรมการสร้างสุขภาพ เป็นการค้นหาและสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ด้วยวิธีการใหม่ๆ โดยชุมชนเอง นอกจากนั้นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ สกว.ที่เน้นให้คนในชุมชนดำเนินการวิจัยด้วยตัวเองโดยมีทีมนักวิจัยเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งมีจุดเด่นในการให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาและลงมือดำเนินการวิจัยด้วยตนเองเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นในชุมชน จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของนวัตกรรมสังคมโดยตรง ไม่ว่าจะ เป็นในเชิงแก้ปัญหาหรือในเชิงการพัฒนาก็ตาม

นอกจากนั้นภาคเอกชนหรือองค์กรภาคสังคมไทยหลายๆแห่งก็มีการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมสังคม

ของตนเองขึ้นมาอย่างเด่นชัด เช่น บริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิโลกสีเขียว ฯลฯ ที่พยายามคิด ริเริ่ม และลงมือทำในการสร้างสรรค์ หรือแก้ปัญหาสังคมในมิติต่างๆ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เคยทรงอธิบายเรื่องนวัตกรรมผ่านการแสดงปาฐกถาเรื่อง “เทคโนโลยี นวัตกรรม กับการพัฒนาประเทศ” ในการประชุมประจำปีของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ.2542(อ้างใน, ประพนธ์) ใจความว่า

“...คนเรานั้นจะต้องมี **นวัตกรรม** คือต้อง innovative หรือต้องรู้จักสร้างสรรค์ ต้องมีความพร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้า ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่เราก็ต้องสามารถปรับโลกให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นอยู่หรือความพอใจ ความสุขสบายของตัวเองเหมือนกัน **ต้องแก้ปัญหา ด้วยความคิด** พอกางหนึ่งต้นก็ต้องหากางใหม่ ไม่จ่อมืองอเก่า ยิ่งในภาวะวิกฤติ ยิ่งต้องการนวัตกรรม ซึ่งไม่เฉพาะแต่นวัตกรรมทางเทคโนโลยี เท่านั้น แต่เป็นนวัตกรรมของ **ทั้งระบบโดยรวม** ตั้งแต่สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม...”

| นวัตกรรมสังคม ลักษณะ กระบวนการและรูปแบบในด้านต่างๆ

นิยามความหมายของนวัตกรรมสังคมองค์กร นานาชาติว่าด้วยนวัตกรรมสังคม ให้ ความหมายเอาไว้ว่าหมายถึง “ความสามารถที่จะสร้างสรรค์พฤติกรรมทางสังคมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมแบบเดิมๆ ทั้งในระดับบุคคลและระดับที่เป็นวิชาชีพ โดยเน้นความสามารถในการปรับเปลี่ยนบทบาท (Role

Transformation) และความสามารถที่จะสร้างคุณูปการต่อการปรับเปลี่ยนสถาบัน (ทางสังคม) (International Forum for Social Innovation, 2007) James Taylor เสนอว่า นวัตกรรมสังคม คือ “รูปแบบที่ปรับปรุงแล้วของการกระทำและวิธีการใหม่ๆ ในการลงมือทำสิ่งต่างๆ” (Wilmot, 2003: 22) นอกจากนี้ Geoff Mulan ให้ความหมายว่าหมายถึง

กิจกรรมและบริการเชิงนวัตกรรมต่างๆ ที่ (1) มีแรงจูงใจที่จะมุ่งสนองความต้องการของสังคมและ (2) โดยส่วนมากได้รับการพัฒนาและแพร่กระจายโดยองค์การที่มีความมุ่งหมายเพื่อสังคมเป็นด้านหลัก (Mulgan, Tucker, Ali, and Sanders, 2007: 8)

ลักษณะของนวัตกรรมสังคมตามความคิดของ Mulgan นั้นต้องประกอบไปด้วย (1) การเป็นรูปแบบที่ประกอบขึ้นใหม่หรือรูปแบบผสมขององค์ประกอบที่มีอยู่มากกว่าที่จะเป็นสิ่งใหม่แท้ๆ (2) เมื่อนำไปปฏิบัติจริงจะต้องตัดข้ามขอบเขตขององค์การภาคส่วนหรือข้ามสาขาวิชา (3) ก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ระหว่างปัจเจกหรือกลุ่มที่เคยแยกกันอยู่ซึ่งมีผลสะท้อนอย่างมากต่อผู้เกี่ยวข้อง (Mulgan, Tucker, Ali, and Sanders, 2007: 34-35)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านวัตกรรมทางสังคมนั้นเป็นการพยายามตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยสิ่งใหม่ๆ ที่มาจากกระบวนการคิดและลงมือแก้ปัญหาเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็เชิงรูปธรรมหรือนามธรรม โดยอาจเป็นการแก้ปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญหรือพัฒนาปรับปรุงสังคมให้ดียิ่งขึ้นก็ได้ นอกจากนี้นวัตกรรมยังต้องเกิดขึ้นบนฐานของแรงจูงใจทางสังคม มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ส่วนสำคัญหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมสังคมอย่างแยกไม่ออก ก็คือ “การเป็นสิ่งใหม่” (Newness) แต่เนื่องจากนวัตกรรมสังคมมีลักษณะโดยทั่วไปที่ไม่อาจวัดคุณค่าเป็นรูปธรรมได้ชัดเจนนัก โดยเปรียบเทียบกับนวัตกรรมในด้านอื่นๆ ซึ่งอิงอยู่กับบริบท (Context) ของพื้นที่นั้นๆ เป็นสำคัญ นวัตกรรมที่มีประโยชน์มากในสังคมหนึ่งๆ ก็อาจจะไม่มีคุณค่าใดๆ เลยในอีกสังคมหนึ่งก็เป็นได้ ดังนั้นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความใหม่อีกชั้นหนึ่งก็คือการสร้างประโยชน์ของนวัตกรรมสังคมนั้นๆ ต่อบริบทเป็นสำคัญที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้เกิดขึ้นได้จริง ซึ่ง

แก่นแกนเป็นไปในทางเดียวกันกับการแบ่งประเภทนวัตกรรมที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1. ประเภทนวัตกรรมแบบเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Innovation) และ 2.แบบเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง (Radical Innovation)

นวัตกรรมแบบแรกจะเน้นถึงการเกิดขึ้นของนวัตกรรมที่เป็นการต่อเติมเสริมแต่งปรับปรุงขึ้นจากฐานของสิ่งที่มีอยู่แล้วหรือสิ่งในบริบทนั้นๆ ให้มีคุณค่าได้มากขึ้นหรือสามารถสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่บริบทได้มากขึ้น ในแง่นี้รวมถึงการนำสิ่งที่เคยสร้างคุณค่าเชิงบวกให้แก่บริบทให้แก่พื้นที่หนึ่งมาก่อนเข้ามาในอีกบริบทพื้นที่หนึ่งที่ยังไม่เคยสัมผัสนวัตกรรมนั้นๆ ด้วยก็ได้ หากสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อนำมาปฏิบัติในบริบทดังกล่าว

สำหรับกระบวนการของการเกิดนวัตกรรมสังคม โดยทั่วไปแล้ว ในขั้นแรกเราสามารถแบ่งในเชิง “ที่มา” ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) เกิดจากการวางแผนโดยภาครัฐ (2) เกิดจากปัจเจกชนผู้ประกอบการหรือองค์กรไม่แสวงกำไร (3) เกิดขึ้นจากบริบทนั้นๆ ขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ

การเกิดขึ้นของนวัตกรรมสังคมในลักษณะแรกจะอยู่ในรูปของนโยบายสาธารณะใหม่ๆ หรือเป็นการริเริ่มโครงการพัฒนาต่างๆ ขึ้นมาโดยมุ่งที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สร้างผลกระทบแก่สังคมขึ้นอย่างชัดเจน หรืออาจเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการสร้างนวัตกรรมสังคมขึ้นด้วยการจัดหาและกระจายทรัพยากรที่มีความจำเป็นในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็เงินทุน เทคโนโลยี องค์ความรู้ต่างๆ

การเกิดขึ้นของนวัตกรรมในอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การเกิดขึ้นจากภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ เช่น “ผู้ประกอบการสังคม” (Social Entrepreneur) ที่สร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้นจากทรัพยากรที่ตนมีอยู่เพื่อสร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในบริบทนั้นๆ และมีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้วยตนเอง โดยมีลักษณะสำคัญของกระบวนการในบริบทนั้นๆ (Dees, 1998) ได้แก่ (1) มีการสร้างหรือรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของสังคม (2) เล็งเห็นและผลักดันโอกาสใหม่ๆ ที่จะสามารถเข้าไปดำเนินการได้โดยไม่ล้มเลิกกลางคัน (3) เข้าไปมีส่วนร่วม

ในกระบวนการสร้างนวัตกรรมและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (4) ลงมือทำอย่างมุ่งมั่นจริงจังแม้ว่าจะมีข้อจำกัด ในเชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (5) ต้องรับผิดชอบ ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบต่อผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้น

โดยผู้ประกอบการสังคมนั้นค่อนข้างมีความได้เปรียบภาครัฐในแง่ที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ จึงสามารถเข้าไปออกแบบนวัตกรรมสังคมที่จะไปพัฒนา หรือแก้ปัญหาได้ตรงจุดและมีความชัดเจนถูกต้อง แม่นยำ

ลักษณะการเกิดขึ้นของนวัตกรรมในประการ สุดท้ายอันได้แก่ เกิดขึ้นจากบริบทนั้นๆ ขึ้นมาเอง โดยธรรมชาตินั้น โดยทั่วไปจะเกิดขึ้นจากการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเล็กๆ น้อยๆ ของคนจำนวนมาก (Alakeson, Aldrich, Goodman, Jorgensen, and Miller, 2003: 77) หัวใจสำคัญของกระบวนการนี้ อยู่ที่“ปฏิสัมพันธ์” (Interaction) โดยปฏิสัมพันธ์ ต่างๆ อาทิเช่น ระหว่างคนกับคน องค์การกับองค์การ หรือกระทั่งการผสมผสานกันของความคิดในรูปแบบที่มีความแตกต่างกัน ที่ทำให้เกิดแบบแผนเชิงการกระทำ (Habits) นั่นก็คือ มีความต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์ ลักษณะเดิมแต่ก็มีศักยภาพบางอย่างที่จะก่อให้เกิด การแปลงรูป (Transformation) ขึ้นมาได้ ซึ่งจะ เป็นการแปลงสภาพแบบค่อยเป็นค่อยไปหรือ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วก็ได้ โดยลักษณะของ กระบวนการนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการตอบสนองอย่างเป็น ไปเอง (Spontaneous) โดยรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ที่มีการแปลงรูปนี้ เป็นเรื่องยากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ไม่อาจตั้งใจ ควบคุมกำหนดได้อย่างชัดเจนได้ แต่เป็นการบังเกิด (Emergence) ขึ้นเองจากเงื่อนไขปัจจัยที่มีความ เหมาะสมในบริบทของปฏิสัมพันธ์นั้นๆ

สำหรับในแง่ของ “ขั้นตอน” ของกระบวนการ สร้างนวัตกรรมโดยรวมนั้น ได้มีการสรุปผลการศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการสร้างนวัตกรรมสังคมในภาคส่วน ต่างๆทั่วโลก(Murray, Mulgan and Caulier-Grice, 2008) พบว่า **ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ นวัตกรรมสังคม** นั้น ได้แก่

1. **การเกิดแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนจากภายใน** เป็นพลังเชิงบวกที่มีมาจากแรงบันดาลใจ จากปัญหาหรือโจทย์ทางสังคมต่างๆ เข้ามาเป็น แรงกระตุ้นให้บุคคลหรือกลุ่ม ต้องการ จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้นๆ หรืออาจจะ มาจากการค้นพบองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ขึ้นก่อน แล้วจึงนึกถึงการนำไปประยุกต์ใช้กับ งานภาคสังคม
2. **การระดมความคิดเห็นในการเสนอทางออก** หลังจากทำความเข้าใจปัญหาได้ชัดเจนพอสมควรแล้ว ก็ จะเป็นช่วงการนึกถึงข้อเสนอที่มีความแตกต่าง ไปจากเดิม โดยจะเน้นกระบวนการระดมสมองและ การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากภาคส่วนต่างๆ
3. **การทดลองความคิด** เป็นช่วงเวลาของการนำไป ใช้จริงของไอเดียและพยายามสำรวจผลกระทบ ที่เกิดขึ้น
4. **การทำให้ยั่งยืน** นับเป็นช่วงที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการมองในระยะยาวเพื่อหาวิธีทำให้ นวัตกรรมนั้นๆสามารถคงอยู่ได้ต่อไป เช่น แหล่งทุน ช่องทางใหม่เพื่อมาสนับสนุน การระดมคนเข้ามา ทำงาน หรืออาจเลยไปถึงขั้นเกิดข้อเสนอนโยบาย ก็ได้
5. **การขยายผลให้เกิดในระดับที่กว้างขึ้น** นวัตกรรม ที่ประสบความสำเร็จมักจะขยายตัวไปในวงกว้าง และอาจสร้างรายได้ในขั้นนี้ โดยผู้สนับสนุนหรือรัฐ มีบทบาทสูงที่จะช่วยให้เกิดการแพร่หลายของ นวัตกรรม เช่น ผ่านภาคีความร่วมมือระหว่าง เอกชน-รัฐหรือท้องถิ่น
6. **สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบ** จุดมุ่งหมายของ นวัตกรรมสังคมทุกรูปแบบนั้นคือความคิดหรือ กระบวนการที่สืบเนื่อง สามารถนำไปก่อให้เกิด รูปแบบความคิดหรือการกระทำทางสังคมใหม่ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทัศนและ กรอบคิด

จากขั้นตอนดังกล่าว จะเห็นว่าขั้นต่างๆ จะมี กิจกรรมหลายๆ อย่าง เช่น ทั้งการวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาแนวคิดหลัก ซึ่งในขั้นตอนนี้การมีความคิด จุดประกายในเบื้องต้น การระบุปัญหา การพิจารณา ทางเลือกในการแก้ปัญหาในหลายวิธี หรือลองผิด ลองถูกในการปฏิบัติ พยายามทำให้แนวทางของ

นวัตกรรมสังคมที่คิดขึ้นนั้นมีความมั่นคงชัดเจน มีการแพร่ขยายผลนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นหรือการสร้างระบบขึ้นมาจัดการนวัตกรรมสังคมนั้นเพื่อขจัดหรือลดอุปสรรคในการที่จะทำให้ผู้คนสามารถได้รับรู้หรือเข้าถึงนวัตกรรมสังคมดังกล่าว โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเชิงสังคมบางอย่าง เช่น รูปแบบการจัดการหรือเทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้อย่างได้ผลเป็นต้น

ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมดังกล่าวนั้นไม่ได้ดำเนินการในลักษณะเป็นเส้นตรงที่เป็นขั้นเป็นตอนในลักษณะนี้เสมอไป แต่ก็อาจมีการดำเนินการในลักษณะย้อนกลับของขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ได้เช่นกัน (Murray, Mulgan and Caulier-Grice, 2008)

| แนวคิดของการสร้างเยาวชนนักนวัตกรรมสังคม

จากประสบการณ์ในการสนับสนุนเด็กเยาวชนให้มีโอกาส “ลงมือทำกิจกรรมเพื่อสังคมในแบบของตนเอง” why i why ได้นำองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้พัฒนามาแล้วจากการดำเนินงานพัฒนาเยาวชนในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อสร้างสรรค์เครื่องมือสำหรับองค์กรที่จะนำไปใช้ในการทำงานพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผ่านกลไกสำคัญที่เรียกว่า “การสนับสนุนเด็กและเยาวชนสู่การเป็นนักนวัตกรรมสังคม”

โดย why i why ได้ใช้กระบวนการดังกล่าวในเยาวชนหลากหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในรูปแบบ Training Event (เช่น การจัดสัมมนา / การอบรมเชิงปฏิบัติการ) และ Training Program (โปรแกรมอบรมระยะยาว) โดยมีตัวอย่างโครงการที่ดำเนินงาน เช่น โครงการตลาดประกอบฝัน โครงการมือใหม่หัดทำดี โครงการเยาวชน1000ทางโครงการร่วมสร้างสังคมจิตอาสา เป็นต้น

การพัฒนาให้เกิด “ผู้ประกอบการสังคม” (Social Entrepreneur) ที่เป็นเยาวชน ก็นับว่าเป็นแนวทางที่สำคัญหนึ่งกลไกฯ ได้พยายามผลักดันอย่างมาอย่างต่อเนื่องในฐานะตัวแบบของลักษณะการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเยาวชนนักนวัตกรรมสังคมที่ why i why ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมงานด้วย

เพราะการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการสังคมรุ่นใหม่ นอกเหนือจากการที่เราสามารถลงมือแก้ไขปัญหาคือพัฒนาสังคมด้วยตัวเองแล้ว ยังสามารถที่จะพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนหรือสามารถขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจโดยรวมไปพร้อมๆกันได้ด้วย ซึ่ง why i why เล็งเห็นว่าเยาวชนโดยทั่วไปนั้นมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ภายในตนเองเป็นธรรมชาติ แต่การที่จะเล็งเห็นปัญหาหรือโอกาสที่จะได้คิดและลงมือสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติเสมอไป

จะเป็นการดียิ่งขึ้นหากสามารถติดตั้ง “กระบวนการเรียนรู้” (Learning Process) ให้แก่เยาวชน ที่จะเข้าไปสร้างการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวให้เกิดขึ้นในชุดคุณค่า ฐานคติ หรือค่านิยม (values) ให้เกิดขึ้นได้

เราสามารถแบ่งการเรียนรู้ในแง่นี้ได้ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ (Gheradi, 2006) อันได้แก่

(1) การเรียนรู้ในมุมมองการรู้การคิด หมายถึงวิธีการหรือแนวทางที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับโลกโดยที่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลโดยอาศัยหลักการ (Doctrine) และการแสดงออก (Enactment) ของรูปแบบที่กำหนดไว้ก่อนของการกระทำ

(2) การเรียนรู้ในมุมมองทางสังคม หมายถึงวิธีการของการเป็นอยู่ในโลกเชิงสังคม เน้นไปที่เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องของทางสังคมต่างๆ ซึ่ง

การเรียนรู้ลักษณะนี้จะต้องทำให้มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมกับบริบททางสังคมนั้นๆด้วย

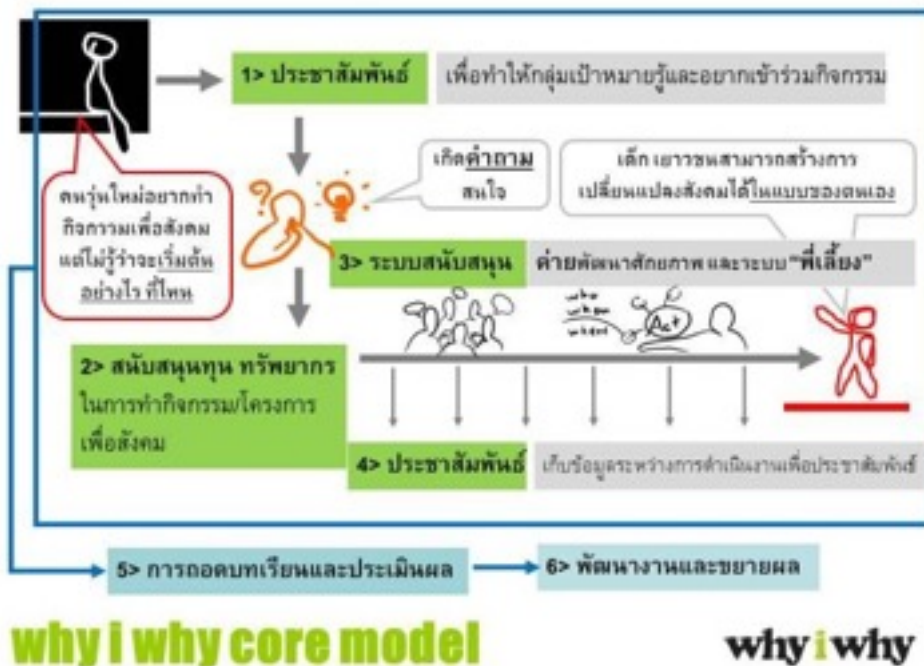
สำหรับ “การสร้างการเรียนรู้เพื่อการสร้างนวัตกรรม” (Learning Process for Social Innovators) โมเดลการสร้างความรู้ที่ได้รับการยอมรับกันมากที่สุดโมเดลหนึ่งก็คือ “SECI Model” (Socialization-Externalization-Combination-Internalization) ของ Nonaka and Takeuchi (1995) ซึ่งนักวิชาการทั้งสองได้เสนอชุดคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการสร้างการเรียนรู้ว่าเป็นการแปลงเปลี่ยน (Conversion) สองทางระหว่างความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge-สามารถสังเกตและสัมผัสได้) กับความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge-ไม่มีบันทึก ไม่ชัดแจ้ง) ที่อยู่ภายในบุคคลหรือองค์การ

โดยแนวทางของการแปลงเปลี่ยนนั้นประกอบไปด้วย 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) Socialization การหล่อหลอมทางสังคม ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ด้วยการถ่ายทอดผ่านปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้นๆ (2) Externalization เป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลหรือองค์การด้วยการแปลงความรู้ฝังลึกที่อยู่ในภายในให้ออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง ด้วยการสร้างอุปมาอุปมัย (Metaphor) หรือสัญลักษณ์ต่างๆ

(3) Combination แลกเปลี่ยนผสมผสานองค์ความรู้ชัดแจ้งที่มีความแตกต่างกันให้กลมกลืนเข้าด้วยกัน (4) Internalization การก่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นภายในตนเอง เป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยการซึมซับเอาความรู้ชัดแจ้งเข้าไว้ แล้วสร้างเป็นความรู้ฝังลึกของตนเองที่ละเอียดที่ละน้อย

ภายใต้กรอบคิดดังกล่าว กลวิธีที่จะทำให้เกิดการสร้างความรู้ มีอยู่ 4 กระบวนการด้วยกัน ได้แก่ (Takeuchi and Nonaka, 2004) (1) การสร้างสนาม (field building) ที่จะเป็พื้นที่สำหรับทำให้เกิดการกลมกลืนทางสังคม (2) สนทนา (Dialogue) เพื่อเป็นการเอื้อให้เกิดการนำเอาความรู้ฝังลึกที่อยู่ภายในออกมาสู่ภายนอก (3) การเชื่อมโยง (Linking) อันเป็นการผสมรวมความรู้แบบชัดแจ้งเข้าด้วยกัน และ (4) การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ (Learning by Doing) ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้ชัดแจ้งไปลงมือปฏิบัติจริงแล้วเรียนรู้ จนทำให้ก่อเกิดเป็นความรู้ใหม่ขึ้นจากการลงมือทำดังกล่าว

โมเดล SECI นับว่าเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดและประยุกต์เพื่อใช้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับการสร้างเยาวชนนวัตกรรมสังคมหรือผู้ประกอบการสังคมที่มีความเหมาะสมต่อไป

| กระบวนการสร้างเยาวชนนักนวัตกรรมสังคม YIM Model Youth Innovation Marketplace

ความเป็นมาของ **YIM Model** นั้นได้มีการพัฒนาตัวแบบกระบวนการขึ้นจากฐานความเชื่อว่า “เยาวชน” เป็นวัยที่มีพลังเปี่ยมความคิดสร้างสรรค์ อยากร่วมและตั้งใจที่จะพัฒนาสังคมในแบบของตนเองแต่ก็ยังขาดโอกาสและพื้นที่ในการแสดงออก ด้วยเหตุนี้ **กลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม (why i why)** ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2546 โดยคนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อมั่นว่า **เยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นคำตอบและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น** จากความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้กลุ่ม why i why มุ่งมั่นที่จะพัฒนาโลกสนับสนุนคนรุ่นใหม่ ให้ลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อสังคมในด้านต่างๆ ตามรูปแบบและความสนใจของตนเอง ด้วยความเชื่อว่าการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ลุกขึ้นมาทำโครงการเพื่อสังคมจะทำให้คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจสังคมอย่างลึกซึ้งมากขึ้น และช่วยพัฒนาศักยภาพของเขาเหล่านั้นให้เติบโตเป็นผู้ประกอบการทางสังคมต่อไป

จากฐานคิดจุดเริ่มต้นดังกล่าวจึงได้มีการพัฒนากระบวนการสร้างเยาวชนนักนวัตกรรมสังคมจนกระทั่งกลายมาเป็นโครงการ “ตลาดประกอบฝัน” หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าโครงการ “**ยืม**” (Youth Innovation Marketplace : YIM) ซึ่งได้เริ่มดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ปี 2546 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการดำเนินการไปแล้วรวมทั้งสิ้น 6 รุ่น เพื่อเป็นการสนับสนุนและผลักดันให้เยาวชนได้ใช้พลัง ความคิดสร้างสรรค์ดำเนินโครงการเพื่อสังคมในแบบของตนเอง และก่อให้เกิดแกนนำเยาวชนรุ่นใหม่กว่า 942 คนทั่วประเทศ โดยมีกลุ่มเยาวชนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ประกอบการทางสังคม 35 กลุ่ม และมีผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากโครงการเยาวชนเหล่านี้กว่า 63,691 คน ผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งต่อยอดการดำเนิน

งานของเราที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า “เยาวชน” เป็นวัยที่มีพลัง มีความคิดสร้างสรรค์ อยากร่วมและตั้งใจที่จะพัฒนาสังคมในแบบของตนเองอยู่” ดังนั้นการสนับสนุนพื้นที่ความคิดและการลงมือทำ ผลักดันให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม จึงยังมีความสำคัญและควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจมีรูปแบบที่แตกต่างหรือถูกปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อความสอดคล้องกับสภาพสังคมและกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย ทั้งด้านประเด็น และวิธีการทำงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่ริเริ่มโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ต้องการทำประโยชน์เพื่อชุมชน และสังคมตามแนวคิดและความสนใจของตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวมให้แก่คนรุ่นใหม่แล้ว โครงการ “ยืม” ยังถือเป็นก้าวแรกของคนรุ่นใหม่สู่การเป็นนักนวัตกรรมสังคมหรือผู้ประกอบการทางสังคมรุ่นใหม่อีกด้วย

การที่ why i why ได้ริเริ่มดำเนินกระบวนการดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดทางกลุ่ม why i why จึงได้ออกแบบกลไกและช่องทางเพื่อดึงศักยภาพของเยาวชนเข้ามาสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาสังคมในรูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งการพัฒนาเยาวชนให้เข้าใจตนเอง เข้าใจความสัมพันธ์ของตนเองและสังคมควบคู่กันไปภายใต้โครงการตลาดประกอบฝันนั่นเอง

กระบวนการตลาดประกอบฝัน

ตลาดประกอบฝันจะเริ่มต้นขึ้นตอนด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเชิญชวนให้คนรุ่นใหม่เสนอโครงการ จากนั้นโครงการทั้งหมดจะถูกพิจารณาโดยกรรมการและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในประเด็นต่างๆ จนได้โครงการที่ผ่านการคัดเลือก หลังจากนั้นแต่ละโครงการจะได้รับการสนับสนุนให้ทำโครงการจริง โดยมีที่ปรึกษาและกิจกรรมสนับสนุนการทำงาน ได้แก่ การปฐมนิเทศ การติดตามหนุนเสริมโครงการ เรื่อยไปจนถึงการถอดบทเรียนและประเมินผลสำหรับทุกโครงการ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลกระทบต่อสังคมตามเป้าหมายที่วางไว้

โครงการเพื่อสังคมของเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ “YIM” นั้น มีความหลากหลายทั้งในด้านของประเด็น และวิธีการทำงาน ซึ่งนับเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมที่ริเริ่มโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ต้องการทำประโยชน์เพื่อชุมชนและสังคมตามแนวคิดและความสนใจของตนเอง ซึ่งนอกจากจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวมให้แก่เยาวชนไทยแล้ว โครงการ “YIM” ยังถือเป็นก้าวแรกของเยาวชนสู่การเป็นผู้ประกอบการทางสังคมรุ่นใหม่อีกด้วย

ในส่วนของกิจกรรมภายในโครงการ รวมทั้งระบบการบริหารโครงการนั้นจะประกอบไปด้วยรายละเอียดคร่าวๆดังต่อไปนี้คือ

กิจกรรมโครงการ

1. การประชาสัมพันธ์

- 1.1 ทำการประชาสัมพันธ์แบบ Direct PR ผ่านทั้งช่องทาง online และ offline โดยสร้างความร่วมมือและประสานงานกับภาคีเครือข่ายขององค์กร
- 1.2 ให้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการเขียนข่าวบนเว็บไซต์ และดูแลในการดำเนินงานในส่วนของการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ

2. กระบวนการคัดเลือก

- 2.1 กระบวนการรองรับจำนวนโครงการ ที่ส่งเข้าร่วมคัดเลือกเป็นจำนวนมาก ด้วยระบบการอ่านเพื่อกลั่นกรองโครงการจำนวน 2 รอบ แล้วนำมาลงความเห็นในการประชุมกลั่นกรอง เพื่อเป็นแผนที่สามารถรองรับกับจำนวนโครงการที่อาจส่งเข้ามา

3. การพัฒนาศักยภาพ

- 3.1 จัดทำเนื้อหาเพื่อสร้างเครื่องมือประเมินผลโครงการตั้งแต่ค่ายปฐมนิเทศ ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของโครงการย่อย
- 3.2 มีการทำสรุปข้อมูลและความรู้จากการอบรมส่งให้ผู้เข้าร่วมหลังจบกระบวนการ เพื่อนำไปปรับใช้ในโครงการย่อย
- 3.3 มีการติดตามและกระตุ้นการใช้ความรู้จากการฝึกอบรมโดย why i why

4. ระบบการให้คำปรึกษา

- 4.1 เลือกผู้เชี่ยวชาญที่สามารถทำหน้าที่ได้จริงตลอดกระบวนการ ตั้งแต่ค่ายปฐมนิเทศ, การลงพื้นที่ติดตามโครงการ ไปจนถึงค่ายถอดบทเรียนฯ โดยสามารถพิจารณากลุ่มรุ่นพี่ตลาดประกอบฝันที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและให้คำปรึกษาโครงการย่อยได้
- 4.2 why i why มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เชี่ยวชาญและโครงการย่อย

5.การทำงานวิจัย

เพื่อค้นหารูปแบบหรือกระบวนการสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับตลาดประกอบฝันปีต่อไป

6.การติดตามงานและการประเมินผล

นอกเหนือจากการทำรอบตารางเวลาร่วมกัน, การติดตามอย่างใกล้ชิด, การลงพื้นที่เยี่ยมโครงการพร้อมผู้เชี่ยวชาญแล้ว ในขั้นตอนนี้ยังมีการเก็บข้อมูลและประเมินผล ผ่านกระบวนการของงานวิจัย ด้วย

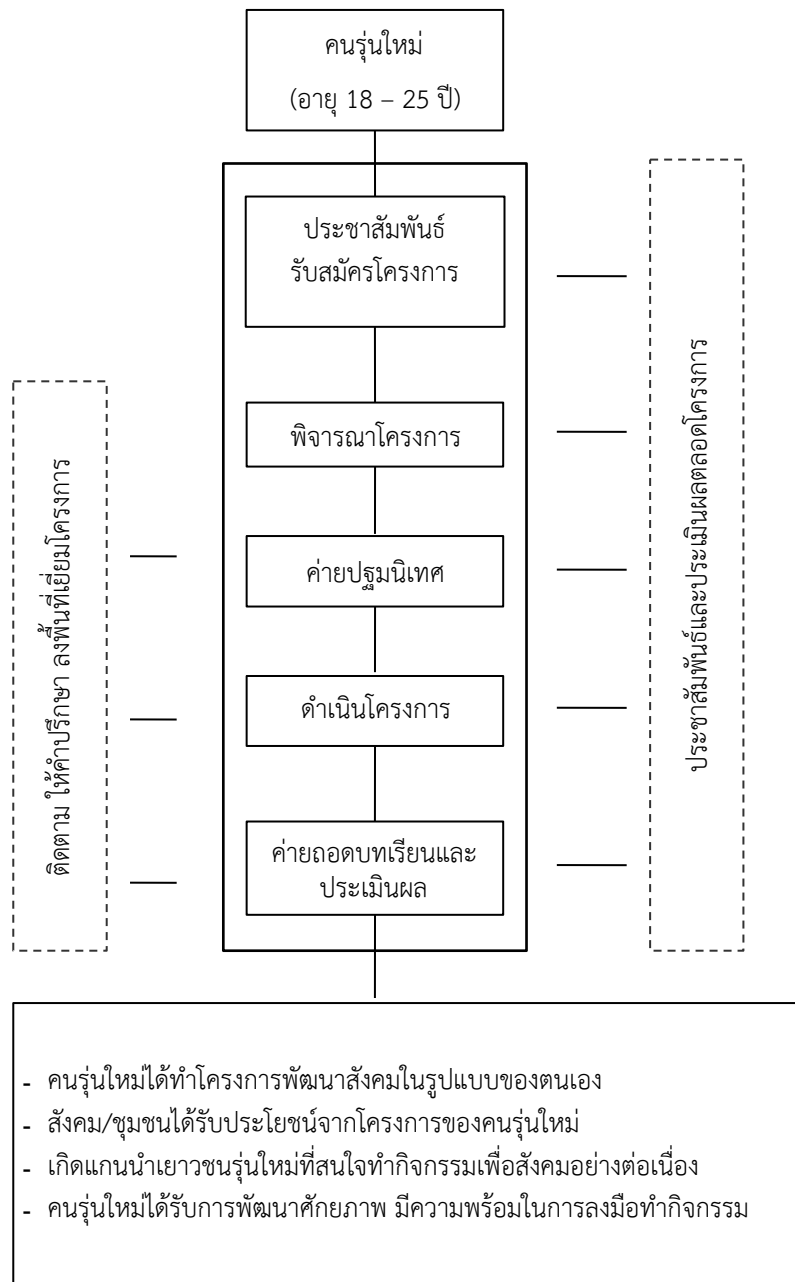
แนวทางในการดำเนินโครงการและระบบบริหารทั้งหมดตามรูปลักษณะของ “YIM Model” นั้น จะช่วยพัฒนาการดำเนินงานของเยาวชนนักนวัตกรรมสังคมภายใต้โครงการตลาดประกอบฝันให้ก้าวหน้าและเกิดผลกระทบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินผลโครงการตลาดประกอบฝันในอดีตและปัจจุบันให้มีกระบวนการที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้กระบวนการสนับสนุนคนรุ่นใหม่ของตลาดประกอบฝันนำไปสู่การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้เติบโตเป็นผู้ประกอบการทางสังคมในอนาคต โดยการการทำโครงการเพื่อสังคมและได้รับการพัฒนาศักยภาพที่สำคัญและจำเป็นบางอย่างภายใต้ตัวแบบ YIM Model ในโครงการตลาดประกอบฝันของ why i why นั้นเอง

สิ่งที่แทรกอยู่ในแทบจะทุกขั้นตอนของ YIM Model ในฐานะที่เป็นกระบวนการส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมนั้นก็คือ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) หรือ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากการรวมกลุ่มกันของเยาวชนเอง การก่อรูปความคิดโดยใช้สุนทรียสนทนา (Dialogue) ในสมาชิกของกลุ่ม มี

การร่วมกันวิเคราะห์ เพื่อสร้างเป็นตัวแบบหรือนวัตกรรมของกลุ่มเยาวชน และนำไปลงมือทำจริงใช้จริง จากนั้นก็ทำการประเมินผลและถอดบทเรียน เพื่อให้นวัตกรรมที่เกิดขึ้นสามารถต่อยอดได้ขยายผล

ออกไปได้ ซึ่งเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมายที่สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่สังคมชุมชนต่อไป ตามที่กลุ่มเยาวชนนักนวัตกรรมสังคมทั้งหลายได้มุ่งหวังเอาไว้

นับเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปีแล้ว ที่กลุ่ม why i why ได้ริเริ่มดำเนินการพัฒนาให้เกิดเยาวชน นักนวัตกรรมสังคมภายใต้ตัวแบบ YIM Model ที่องค์กรได้ริเริ่มพัฒนาขึ้นถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาส และพัฒนาศักยภาพพัฒนาเยาวชนนักนวัตกรรม สังคมออกไปอย่างกว้างขวางไปทั่วทุกภาคของประเทศ มีความหลากหลาย ทั้งในเชิงรูปแบบนวัตกรรม ความสนใจของเยาวชนกลุ่มต่างๆ และลักษณะ ในการนำนวัตกรรมไปใช้เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา สังคมชุมชนที่เยาวชนมุ่งที่จะทำการพัฒนาได้จริง

ฮาริส มาชชาย เด็กหนุ่มมุสลิมแกนนำโครงการ อนาคตบทเพลงเพื่อสันติภาพ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนความเป็นเยาวชนนักนวัตกรรมสังคมชัดเจน ในฐานะที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการตลาดประกอบฝัน 3 ของ why i why โดยเริ่มต้นจากการที่ทางฮาริสและเพื่อนๆ ทีมงานได้เห็นถึงปัญหาจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ทีมงานของโครงการต้องการที่จะช่วยบรรเทาความ รุนแรงที่เกิดขึ้น และช่วยสร้างสันติสุขในพื้นที่ให้มากขึ้นจึงได้รวมกลุ่มกับเพื่อนๆ ที่มีความชอบและความสนใจ เหมือนกันจนตั้งเป็นกลุ่มที่มีชื่อว่า “กลุ่มละครจันทร์เสี้ยว ดราม่า” ช่วยกันคิดวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำ ศักยภาพของทีมงานแต่ละคนมาแสดงออกอย่าง สร้างสรรค์จนกระทั่งได้ผลนวัตกรรมสังคมออกมาในรูปแบบของโครงการอนาคตบทเพลงเพื่อสันติภาพ โดยที่ความน่าสนใจของโครงการนี้อยู่ตรงที่การใช้ บทเพลง “อนาคต” ผสมผสานเข้ากับการแสดง “ละครเวที” เพื่อเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการสื่อสารให้เกิดความ เข้าใจของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่โดยการหยิบ เรื่องราววิถีชีวิตของเด็กปอเนาะมานำเสนอออกสู่สังคม ในวงกว้างอย่างได้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาของ เยาวชนคนรุ่นใหม่ด้วยตัวเอง

ฮาริสและเพื่อนๆ เป็นหนึ่งอีกในรูปแบบของคน รุ่นใหม่ที่ลุกขึ้นมาใช้ศักยภาพที่ตนเองมี เริ่มต้นจาก

ความสนใจ ความชอบด้านการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และนำวิชาความรู้ที่ได้ศึกษาแปรมาเป็นพลังสำคัญ ในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น โดยการทำกิจกรรม ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่ง สามารถยืนยันความสามารถจากผลงานที่ผ่านมาต่างๆ เช่น หัวหน้าออกแบบการแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม “ลัทธิกาสุกะ เกมส์” ถ่ายทอดสดทางช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์, รางวัลประกวดภาพยนตร์สั้น ได้รับรางวัลชนะเลิศ 1 ใน 8 สารคดี เรื่องปอเนาะจากคณะกรรมการอิสระ เพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, ผ่านการคัดเลือก รอบสุดท้าย การประกวดภาพยนตร์สั้น มอแกน เรื่อง มุก (ข) จากองค์กรแอคชั่นเอด ไทยแลนด์, ได้รับการ คัดเลือกผลงานละครเวที เรื่องหลังภาพ ในโครงการ Young Cementhai Social Innovators 2005 ของ มูลนิธิซีเมนต์ไทย เป็นต้น

สำหรับ “หนึ่ง” **ปิยะ สุกศรี** แกนนำ โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนเพื่อพัฒนาสังคม จ.บุรีรัมย์ ก็เป็นอีกหนึ่งนักนวัตกรรมสังคมรุ่นใหม่ ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการตลาดประกอบฝัน 1 โครงการของหนึ่งเกิดขึ้นจากคำครหาของผู้ใหญ่ที่มัก พูดว่า “เด็กเป็นตัวสร้างปัญหาให้กับสังคม” โครงการนี้ จึงเกิดขึ้นเพื่อที่อยากจะพิสูจน์ให้คนอื่น ๆ ได้รับรู้ ว่า เด็กๆ นั้นมีพลัง และความสามารถแค่ไหนในการที่จะ ทำให้สังคมเกิดสิ่งดีๆ ได้ ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มเครือข่าย เยาวชน จังหวัดบุรีรัมย์ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า “พวกเขาทำได้” และเป็นที่ยอมรับในชุมชนแล้วว่า พวกเขาเป็นแรงผลักดันให้สังคมเกิดการเคลื่อนไหว ไปในทางที่ดีได้

ในภาคเหนือ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่เศรษฐกิจ สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในหลายๆ ด้าน ซึ่งก็มีการสะสมปัญหาหลายๆอย่างที่ตกค้าง มาจากการพัฒนา “**มรดก สองแกว**” หรือ “**แนน**” หัวหน้ากลุ่มเยาวชนรักษ์สันกำแพงเป็นแกนนำโครงการ เสริมสร้างสุขภาพและทักษะชีวิตเยาวชน จ.เชียงใหม่ ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการตลาดประกอบฝัน 1 นับเป็นอีกหนึ่งโครงการจากกลุ่มเยาวชนที่ทุ่มเท สร้างกิจกรรมเพื่อเพิ่มทางเลือกในการใช้ชีวิตและ พัฒนาการด้านความกล้าแสดงออกในแง่บวกให้กับ

เด็กที่ได้รับผลกระทบจากผู้ติดเชื้อ HIV ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้ได้พัฒนาพฤติกรรมเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ให้เป็นไปในด้านบวกมากขึ้น และสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กที่เป็นอาสาสมัครในทางอ้อม นอกจากนี้ในปัจจุบันโครงการดังกล่าวยังขยายผลด้วยการสร้างแกนนำเยาวชนเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อ HIV และการมีเพศสัมพันธ์ เข้าสู่โรงเรียนใน จ.เชียงใหม่ อย่างต่อเนื่องอีกด้วยนอกจากนี้เยาวชนกลุ่มนี้เป็นตัวเชื่อมระหว่างวัด โรงพยาบาลและหน่วยงานต่างๆ จนก่อให้เกิดเครือข่ายการทำงานด้านเอดส์ในพื้นที่อีกด้วย

ภายหลังดำเนินโครงการเสริมสร้างสุขภาพและทักษะชีวิตเยาวชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการตลาดประกอบฝัน1 (YIM1) แล้ว “แนน” และสมาชิกในกลุ่มเยาวชนรักษาสันกำแพงก็ยังคงดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการพัฒนาเครือข่ายทำงานด้านเอดส์ในเด็กและเยาวชนอำเภอสันกำแพง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการ Young Cementhai Social Innovator มูลนิธิซิเมนต์ไทย และโครงการพัฒนาการทำงานด้านเอดส์ในเด็กและเยาวชน ยังได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน รวมไปถึงการได้รับรางวัล SVN Award กลุ่มเยาวชน ประจำปี 2550 จากเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (SVN) ซึ่งเป็นเครื่องการันตีถึงความมุ่งมั่น และผลงานนวัตกรรมสังคมที่มีความโดดเด่น “กลุ่มเยาวชนรักษาสันกำแพง” ได้เป็นอย่างดี

จากตัวอย่างบางส่วนที่เป็นผลงานการดำเนินงานสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมและลงมือทำด้วยตนเองของเยาวชนนวัตกรรมการสังคมหรือผู้ประกอบการสังคมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มพูนพัฒนาศักยภาพในรูปแบบของ YIM Model ดังที่กล่าวไปข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนต่างๆของกระบวนการพัฒนาเยาวชนนวัตกรรมการสังคมนั้น มีส่วนอย่างสำคัญยิ่งในการที่จะช่วยเพิ่มเติมความสามารถ ศักยภาพต่างๆ ค้นพบพลังสร้างสรรค์ที่กลุ่มเยาวชนต่างก็มีอยู่แล้วในตนเอง ให้สามารถเกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ มีการประยุกต์ต่อยอด และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งเกิดขึ้นภายในตัวเยาวชนนวัตกรรมการสังคมนั้นเองและรวมถึงที่เกิดผลกระทบขึ้นกับสังคมชุมชนทั้งหมดโดยรวม

“การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างนวัตกรรม” (Learning Process for Social Innovators) ของโครงการประกอบฝันทั้งหมด รวมถึงโครงการที่ได้ยกตัวอย่างขึ้นมา นั้น จะประสบผลสำเร็จในการสร้างเยาวชนนวัตกรรมการสังคมนั้นขึ้นมามีได้ หากขาดซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญต่างๆในการที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นในตัวของเยาวชน หรือพัฒนากระดับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของตัวเยาวชนในกระบวนการ

ดังที่ Teresa Amabile (Amabile, 1998) ได้อธิบายแยกแยะองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์เอาไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1) ความเชี่ยวชาญ (Expertise) ซึ่งมีได้หมายถึง ความหมายแคบๆ ของการเป็นนักเทคนิคต่างๆ แต่เป็นในความหมายกว้างที่หมายถึงการเอาตัวเองเข้าไปสัมผัสหรือ “คลุกคลี” กับประเด็นหรือกับการคิดแก้ปัญหาต่างๆ การลองผิดลองถูก ทั้งที่เป็นปัจเจกหรือเป็นทีมที่มีการแลกเปลี่ยนบูรณาการเข้าด้วยกัน

2) ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skills) เราสามารถใช้การสังเกตได้ง่ายๆ จากวิธีการที่บุคคลคิดเพื่อใช้แก้ปัญหา ซึ่งทักษะต่างๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ และมีความกล้าที่จะคิดและทำในแบบที่แตกต่างจากสิ่งที่มีมันเป็นมาในอดีต หรือเป็นอยู่ ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน

3) แรงจูงใจ (Motivation) โดยที่แรงจูงใจนั้นอาจจะมาจากภายนอกหรือภายในก็ได้ ซึ่งในบริบทของนวัตกรรมสังคมแรงจูงใจนั้นมักจะมาในรูปแบบของแรงบันดาลใจ (Inspiration) และการเสริมพลัง (Empowerment) ในระยะการลงมือปฏิบัติจริงของนวัตกรรมการสังคมนั้นมากกว่าในรูปแบบอื่นๆ

ภายใต้รูปแบบลักษณะการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างนวัตกรรมของกลุ่ม why i why จะเน้นให้เยาวชนเดินไปสู่การสร้างนวัตกรรมสังคมใหม่ๆ โดยพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 3 ลักษณะ

ไปพร้อมๆ กัน โดยจะใช้ตัวกิจกรรมหรือการให้คำปรึกษาแก่เยาวชนเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น ช่วยตั้งคำถามที่จะเอื้อให้เยาวชนมีการกำหนดเป้าหมายที่แม่นยำถูกต้องตามความต้องการที่แท้จริงของตนเองมากขึ้น ช่วยกระตุ้นให้เยาวชนจินตนาการถึงปลายทางที่จะเดินไปให้ถึงหรืออาจเป็นสถานการณ์ในอนาคต เป็นบทพจนถึงความเป็นไปได้ต่างๆ ที่จะมีวิธีการใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น การใช้เครื่องมือคอยกระตุ้นเตือนให้เยาวชน ดำเนินการสร้างนวัตกรรมที่มาจากแรงบันดาลใจในตัวของพวกเขาเองมิใช่จากความคาดหวังจากผู้อื่น

นอกจากนั้นกระบวนการเรียนรู้ก็ยังได้เน้นให้เยาวชนลงลึกกับปัญหานั้นๆ ไม่ด่วนสรุปลักษณะปัญหาหรือด่วนสรุปแนวทางแก้ปัญหาเร็วเกินไป โดยอย่างน้อยต้องให้เยาวชนมีความพยายามที่จะสัมผัสกับปัญหาหรือประเด็นทางสังคมนั้นๆ ด้วยตัวของพวกเขาเองให้มากที่สุด และเปิดกว้างกับการค้นพบ

| เยาวชนนักนวัตกรรมสังคม

ความท้าทายใหม่และปัจจัยเกื้อหนุนกระบวนการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

เยาวชน เป็นกลุ่มที่มีพลังความคิดสร้างสรรค์มากมายในการกระทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์โดยธรรมชาติจึงเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาสังคมต่อไปดังที่เคยเห็นในอดีตในรูปแบบของกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาเช่นกิจกรรมของชมรมต่างๆที่มีการออกไปยังชนบท

ทว่าภายใต้เงื่อนไขของสังคมปัจจุบันในระบบทุนนิยม ที่วัฒนธรรม ค่านิยมใหม่ๆ ถาโถมเข้ามาผ่านสื่อต่างๆ ทำให้กิจกรรมนักศึกษาในรูปแบบดังกล่าวเริ่มเลือนหายไป กิจกรรมชมรมในมหาวิทยาลัยอ่อนกำลังลงแต่พลังสร้างสรรค์ การคิดค้น และศักยภาพที่จะนำไปสู่การลงมือพัฒนานวัตกรรม

ต่างๆ แม้กระทั่งที่เป็นการค้นพบโดยบังเอิญระหว่างทาง ด้วยเหตุนี้จึงมีการติดตั้งกระบวนการทบทวนตัวเอง หรือถอดบทเรียนให้แก่เยาวชนนักนวัตกรรมในฐานะเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญมาก และยังเป็นการทำให้เยาวชนค้นพบทักษะที่ตนหรือกลุ่มของตนยังขาด จนเริ่มชวนช่วยหากทางปรับปรุง มากกว่าที่จะไปชี้ถึงจุดอ่อนนั้นๆ โดยที่เยาวชนไม่ได้รับรู้หรือตระหนักขึ้นมาได้เอง และที่จะขาดไปไม่ได้ก็คือการส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคำถามระหว่างกันของเยาวชนในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม โดยความคิดสร้างสรรค์มักจะเกิดขึ้นในบรรยากาศแบบไม่เป็นทางการหรือระหว่างการปฏิสัมพันธ์กันแบบตัวต่อตัว กระบวนการจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับสภาพแวดล้อมที่จะเอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นแก่เยาวชนนักนวัตกรรมสังคมให้มากที่สุด

เพื่อสังคมของเยาวชนกลับมีช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมของเยาวชนจึงมิได้ติดอยู่กับกรอบเดิมๆ ที่เคยมีมา แต่เริ่มมีการออกไปหาแนวทางใหม่ รวมไปถึงการคิดถึงความยั่งยืนของสิ่งที่ตนเองลงแรงทำลงไปมากขึ้นอีกด้วย การซบเซาลงของกิจกรรมการพัฒนาแบบในอดีตจึงมิได้หมายความว่าความต้องการที่จะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่มีในสังคมชุมชนต่างๆของเยาวชนจะจางหายไป หากแต่เป็นการแปลงรูป (Transform) ไปตามบริบทของสังคมไทยเอง

ดังนั้น จึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่ง ที่กลไกหรือองค์กรที่วางเป้าหมายที่จะดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้เยาวชนมีจิตอาสา ใส่ใจสังคม หรือมี

ความเป็นนักรวัตกรรมสังคม จะต้องก้าวตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนให้ทัน รวมไปถึงการปรับปรุงตัวแบบกระบวนการทำงานให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่ โดยสิ่งที่จะช่วยในการที่จะทำให้กระบวนการทำงานโดยรวมมีความสดใหม่อยู่เสมอ ก็คือการมุ่งเน้นไปที่การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) หรือ “การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการสร้างนักรวัตกรรม” (Learning Process for Social Innovators) ให้เป็นหัวใจสำคัญของการ

ดำเนินการ นอกเหนือไปจากผลลัพธ์ทางจิตใจด้านในที่จะเกิดขึ้นกับตัวเยาวชนหรือผลสำเร็จที่เกิดแก่สังคมชุมชนด้วย โดยที่องค์กรจะต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับเยาวชน ตระหนักว่าตนนั้นเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับในกระบวนการดังกล่าวอยู่เสมอ เฉกเช่นเดียวกันกับการที่เยาวชน นักรวัตกรรมเองนั้นก็ต้องเกิดความตระหนักว่าตนเป็นฝ่ายที่ต้องเรียนรู้จากสังคมชุมชนอยู่ตลอดเวลาด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นหัวใจหรือกุญแจสำคัญของกระบวนการทั้งหมดนั่นเอง

| บทสรุป

คงจะไม่ถือว่าเป็นการอ้างเกินเลยจนเกินไปนัก หากเราจะกล่าวถึงความสำคัญและจำเป็นของนวัตกรรมสังคมว่า ความเป็นไปในอนาคตทั้งหมดของทุกๆ สังคมนั้น จะต้องฝากความหวังเอาไว้ที่นวัตกรรมสังคม ดังนั้นสังคมไทยจึงความที่จะตระหนักถึงข้อเท็จจริงประการนี้และช่วยกันส่งเสริมให้เกิดเยาวชนนักรวัตกรรมสังคมให้มากยิ่งขึ้น

โดยพื้นฐานแล้ว นวัตกรรมสังคมนั้นคือการพยายามเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ทั้งในเชิงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของสมาชิกสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงในเชิงความเชื่อชุดคุณค่าและค่านิยม ทั้งของตัวนักรวัตกรรมสังคมเองและทั้งในบริบทสังคมชุมชนที่นักรวัตกรรมเข้าไปปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมมือกันดำเนินการให้นวัตกรรมสังคมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของตัวมันเอง นวัตกรรมสังคมจึงมีคุณค่าเชิงสังคมในตัวของมันเอง

ดังนั้นตัวกระบวนการทำงานเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้สร้างนวัตกรรมสังคม เช่น กลไกฯ ในรูปแบบ YIM Model ของกลุ่ม why i why ที่มีการดำเนินการต่อเนื่องนับตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงยืนยันในหลักการดำเนินงานที่มุ่งจะเข้าไปมีบทบาทสำคัญเข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นการสร้างความรู้ (knowledge creation) ผ่านการสร้างพื้นที่และบรรยากาศที่เอื้อ

ต่อการสร้างสรรค์ เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการตระหนัก (recognize) หรือรับรู้ (perceive) ถึงคุณค่าที่มีอยู่ของนวัตกรรมสังคมนั้นๆ อีกทั้งยังเข้าไปมีบทบาทสำคัญอย่างมากในแง่ที่เป็นผู้ดำเนินการหลักในการสร้างแรงบันดาลใจ ให้การสนับสนุน หรือเสริมพลัง (empower) ให้แก่กลุ่มเยาวชนนักรวัตกรรมสังคมโดยตรง

กลุ่ม why i why มีความเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า ถ้าหากทุกภาคส่วนสามารถยับยั้งขยายกลไกการดำเนินการเพื่อส่งเสริมเยาวชนนักรวัตกรรมสังคม ให้ออกไปในสังคมไทยให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นก็จะสามารถเพิ่มจำนวนนักรวัตกรรมสังคมนรุ่นใหม่ๆ หรือสามารถสร้างผู้ประกอบการสังคมนรุ่นใหม่ๆ ที่มีศักยภาพสูง มีจิตสำนึกดี และเปี่ยมไปด้วยพลังสร้างสรรค์ ให้เข้ามาร่วมตอบโจทยความท้าทายใหม่ๆ ที่สังคมไทยกำลังต้องเผชิญอยู่ และเป็นกำลังสำคัญของชาติ ที่จะเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคตของสังคมไทยได้ต่อไป

| บรรณานุกรม

ดร.ประพนธ์ ผาสุกยี่ด, “นวัตกรรมกรรมการเรียนรู้ สู่การเรียนรู้ที่แท้”, เอกสารเผยแพร่ สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.)

Alakeson et al. 2003. **Social Responsibility in the Information Society**. Retrieve from: http://www.digitaleu.org/uploadstore/theme_reports/social_report.pdf

Amabile, Teresa M., “How to Kill Creativity,” *Harvard Business Review*, September-October 1998.

Greradi. S. 2006. **Organizational Knowledge: The Texture of Workplace Learning**. Blackwell.

International Forum for Social Innovation. 2008. **Homepage**. Retrieve form <http://www.continents.com/FIIS.htm>

Mulgan G., Tucker S., Ali R., and Sanders, B. 2007. **Social Innovation: What Is It, Why It Matters, and How It can be Accelerated**. Retrieve from <http://www.youngfoundation.org/publications/reports/social-innovation-what-it-why-it-matters-how-it-can-be-accelerated-march-2007>

Murrey, R., Mulgan, G., and Caulier-Grice, J. 2008. **Generating Social Innovation: Setting an Agenda, Shaping Methods and Growing the Field**. Retrieve from <http://www.socialinnovationexchange.org/node/1167>

Nonaka, I. and Takeuchi, H. 1995. **The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation**. New York: Oxford University Press.

Nonaka, I. and Takeuchi, H. 2001. **SECI, BA and Leadership: A United Model of Knowledge Creation. Managing Industrial Knowledge Creation, Transfer, Utilization**. SAGE Publications.

Wimot, T. M. 2003. **The Dynamics of Visioning and Social innovation: A Grounded Theory Study of the Impact of Appreciative Inquiry in Sustaining Long-Term Organizational Change**. Doctoral Dissertation, Case Western Reserve University.